

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 28.

Lýsingaprisur fyri petitreglu: 30 øyr. á forsiðuni, 20 øyr. á 3. og 4. síðu. Við stórra lýsingum fæst avsláttur í prisinum.

Leygardag hin 13. juli 1935.

Kostar kr. 1,50 fjórðingsárið + Porto. Blaðið verður bílagt á posthúsinum, brævasvarstøðum og skrivstovuni. Telf. 143.

9. árg.

Verðaldar- umstøðan.

Hvat ger Mussolini?

Síðani Mussolini tók einaræði í Italia, hevur staðið nógv rumbul av honum. Hann kom til við at torna og buldra um kríggj, um eitt stórt Italia, ið skuldi lýsa í veldi fyri verðini, eins og tað gjordi í Cæsars døgum, tá ið tað var eitt verðaldar-ríki — sjálvur skuldi hann koma at standa í søguni sum stórri enn Romaríkis stórsti.

Og Mussolini legði ikki bert út við orðum. Nei. Alt, hann kundi kroysta úr tí ikki særliga peningaríki Italia, varð nýtt til at »militarisera« Italia. Og nú stendur hann so í vegg, at landið er vaðið í eitt ófari avskuld. Fíggjarstandurin visur milliardir í undirskoti, og arbeidsløysi og handils- og vinnulívið sigist at versna í stórum. — Stutt sagt: Mussolinis stýrið er komið so út á ylstu tremur, at tað krevst ikki nógv aftrant, so hann og tað sturtur í avgrundina. Hetta veit Mussolini. Hann má tí royna at bera tað so í band, at fólksins eygu verða vend frá innarríksins ruðuleika at nokrum, ið tey kunna takast at í samhuga við diktatorin.

Henda kroysta stóða saman við einum óbendilgum stórleiksvanviti hevur leitt hann til eitt annaðhvørt — bera ella bresta! Hann má vísa seg og Italia í veldi og meg. — Men hvar og hvussu? er hitt stóra spursmálið. At tað má verða við kríggj, sýnist at standa flestum kennarum av verðaldarumstøðuni greitt. Í mangar mánaðar hevur Mussolini skipað farm eftir farm av hermonnum og krígsvápnum til Eritrea, hin italiska kolonin við reyða havið, ið liggur tætt afturat tí abessínska keisaradominum, ið ikki á nakrari síðu rokkur til havs.

Tað er í móti Abessiníu, ið Mussolini flensar frá síni tókutonn.

Nú er regnið í Abessiníu — og tá ber ikki til at kríggjast í hesum vegleysa og illgongda fjallalandi. Í september stegdar regnið — og tá ættar Mussolini eftir øllum sólarmerkjum at døma, at stríðið við Abessiníu skal bresta á, um hann kann og torir.

Tað er nevnliga eitt stórt spursmál, um Mussolini kann og torir at seta öld í kráttunnuna.

Konir menn vilja vera við, at hann hevur stórsta kansin at verða sjálvur sprongdur í luftina.

Abessinía stendur ikki einsamøll. — Fyrst er hon limur í fólkasambandinum og eigir krav upp á at verða vard í móti áløpi av oðrum statum. Harnæst hevur fyrst og fremst England, men eisini Frakland alstórar interessur í, at Italia ikki gloypur Abessiníu. Umstøðan er nevnliga tann, at hesi bæði londini hava alstórar inntøkur av og fyrminur fram fyri onnur lond í Abessiníu.

Frakland eigur jarnbreytirnar, ið ganga at hovudsstaðnum. — Henda týðningarmikla handilsveg vil Frakland ikki lata frá sær.

Hitt eystliga Afrika frá Kappstaðnum til Alexandria eigist av Englandi ella stendur undir tess valdi.

England vil ikki góðviljandi loyva Italia at kila seg inn í millum tess koloniríki.

Sudanlandið, ið er enskt, liggur í millum hitt italiska Lybien og Abessiníu.

England vil treyðugt verða útsett fyri at verða áløpið av Italia bæði frá eystri og vestri. Hetta afturat kemur, at hitt enska Somaliland liggur í millum hitt italiska Somaliland og Abessiníu. Stutt sagt: Fær Italia Abessiníu, sigir tað tað sama sum, at Englands koloniríki har um leið verður umgyrt av Italia.

Hetta er annar vandi enn hitt miðaldarliga abessínska keisararíki.

Í sjálvum Abessiníu eiga Englandsarar veldugar bumullarfløtur, kaffiplantasjur, stórar gull- og platinminur. Afturat øllum hesum kemur eitt, sum kanska vigar mest hjá Eingilsmonnum, nevnliga at í Abessiníu eru keldurnar til ta so kallaðu »Blá-Nílin«. Skuldi tað hent, at hesar keldurnar verða avveiddar, kann Nilinar yvirsvimjing ikki koma til hitt enska Sudan, ið so stutt vildi gjørt til eitt oyðiland — og Englandsarar eirvildu mist allar tær milliardir, ið teir hava sett í bumullardyrkingina og aðrar fyrirkæddar í Sudan. Við øllum hesum og meir í mentu er lætt at skilja, at England mælir í móti herferð Mussolinis móti Abessiníu, og at tað leggur allar árar um bórð fyri at forða, at hin eftir kolonin og veldi tyrstandi Mussolini skal fáa Abessiníu á sítt vald.

Fyri stuttum var hin nú navnframi enski statsmaðurin mr. Eden í Rom fyri at tala Mussolini »til fornuft« — men henda

ferð sigist einki at hava batt. Og nú frættist, at sjálvur Mac-Donald skal royna sín viðgiltu »forhandlingskunste« upp á Mussolini.

Eitt tykist at vera givið: Letur Mussolini kríggjð bresta á við Abessiníu, kemur hann at berjast við England við, sjálvt um tað ikki opinlýst stendur við lið hins abessínska keisarans við at senda honum kríggsgjenn.

Kanónur og krút og oll slog av vápnum vilja streyma frá Englandi til Abessiníu. Umframt at vilja forða italiskum landataki vilja tær ensku kríggsvápnasmiðurnar heldur en gjarna vinna milliardirnar av vápnasøluni til Abessiníu.

Vit ivast í, at Mussolini torir at leggja á Abessiníu. Tí tað eru kanska stórra møguleikar hjá honum at bíta í grasið í móti Abessiníu við Englandi og kanska Fraklandi við sum varda-manni en at bera sigurin heim. Men ger hann ikki kríggj, halda menn hann innan stutta tíð koma at mótta sínum Waterloo innan fyri sítt egna mark vegna hin herviliga ringa fíggjarliga standin í ríkinum.

So tað er líka so stór grund til at ivast í, at hann torir at mótta lagna síni heima hjá sær sjálvum.

Oll verðin bíðar og bívar tí í spenningi:

Hvat ger diktatorin Mussolini?

Frá Hetlandsferðini.

Eg var við »Signhild« í Hetlandi í summari, og eg haldi, at eg má siga lesarum »Føroya Social-Demokrat« eitt sindur frá viðurskiftinum har.

Eitt tað fyrsta, ið sló meg, var, at tað ikki bert var sjálv natúran, sum var meinlik teirri føroysku, men eisini mong av livivilkorunum.

So meinlik er natúran kortini ikki teirri føroysku, at hon ikki er betri í Hetlandi.

Landið var nógv slættari við heilt stórum flotum, og grót var einki í haganum samanlíknad við í Føroyum.

Tað var ein sannur stuttleiki at siggja Hetlendingar skera torv. Teir nýttu torvskera við pinna-grevi, eins og Føroyingar nú eru farnir at brúka. Teir legdu torvið upp, eins og vit. Men tað var munur á eygunum — mögvurin var bæði nógvur og góður, og eyguni, teir høvdu skorið, vóru út í móti 200 metrum long summi.

Hvor maður hevði jørð sína gyrda av, bæ ella haga, alt var avgyrt, um tað var lítið ella stórt. Teir nýttu ikki tey netini, sum vanlig verða brúkt her í landinum, men træðir við stikum fyri hvørjar 5–6 alin. — Ikki vóru gyrðingarnar høg, 6 træðir hædd — pikrúður sást ikki.

Fuglurin var nógvur at siggja har suðuri — lundi, lomvigi, álka og skarvi og ikki at gloyma másan, ið var so spakur, at ein kundi lata hann eta úr hondini.

Björgini søktu Hetlendingar ikki, og lítið gera teir av at skjóta fugl. Teir mugu gjalda 10 sh. um árið fyri jaktloyvi (við byrsu).

Eg koyrði fleiri ferðir í bili har suðuri, og tað undraði meg altíð, at hvar eg kom, so vóru vegirnir altíð líka slættir og vælhildnir. Eg spurdi, um allir vegir vóru so væl hildnir. Og tá søgdu teir mær nakað, sum allir Føroyingar mugu undrast yvir: Teir hava vegir, ið tilsamans eru um 2200 fjórðungar langir. Harav eru 850 fjórðungar tað, teir kalla fyrsta klassa vegir. — Tað eru vegir, ið eru púra slættir og fastir; teir eru pressaðir við damptrumlu.

So høvdu teir 970 fjórðungar av vegi, sum teir kallaðu annan klassa vegir. Teir vóru gjordir eins og hinir fyrrnevndu ogeisini ætlaðir til bilkoyslu; teir vóru ikki pressaðir við damptrumlu, men vóru annars líka góðir sum teir frægastu landaveginir í Føroyum. Hesir vegirnir vóru heldur smálri en hinir og vóru oftast síðuvegir frá teim fyrstnevndu, turistvegir og annað.

— Triðja klassa vegir nevndu teir slíkar, ið mest vóru roknaðir til gonguvegir og sum ikki vóru egnaðir til bilkoyslu, men kundu brúkast til hestavognar.

Ein stórur partur av hesi vegabygging er longu í 1870–80 gjord, og so sjálvsagt eru vegirnir seinni umvældir og gjordir betri og sterkari. At teir longu fyri so nógvum árum síðani vóru so frammalaga í vegabygging, skyldast, at hin enska ríkisstjórnin, tá fiski- og arbeidsløysi var um at kova Hetlendingar, læt seta í verk stóra vegabygging har.

Eg veit ikki, hvussu nógvur fjórðungur teir føroysku vegirnir eru tilsamans, men nógv var hundrad verða teir ikki, — so nakra samanlíknung millum Hetlendingar og okkum í hesum kann tað ikki vera tala um.

J. H. RUBESSEN.

Katolicisme og Aandsfrihed.

I »Før. Soc.-Dem.« 15. Juni træder den katolske Præst T. King i Brechen for sin Kirke. Pastor King er som saa mange af sine Kaldsfæller en meget belæst Mand, og overfor det Opbud af Citater og teologiske Henvisninger, han møder fremmed, er der for en Lægmand ikke meget at stille op.

Kun paa et enkelt Punkt vil enhver, der blot kender en Smule til evropæisk Kulturhistorie, være i Stand til at korrigere ham — det er i hans Omtale af den italienske Filosof Giordano Bruno, der blev brændt paa Baalet Aar 1600.

Det turde være hvert Skolebarn bekendt, at Giordano Bruno er en af alle Tidens betydeligste Tænkere. I »Den nyere Filosofis Historie« siger Harald Høffding om hans Værk, at det er den største Tankebygning, Renæssancen opførte. At en Mand af Brunos mægtige aandelige Kapacitet og ubændige Frihedstrang ikke kunde affinde sig med den katolske Kirkes skolastiske Spidsfindigheder, det volder næppe længere Forundring hos andre end papistiske Teologer. Der aander karakteristisk nok en middelalderlig og iskold Foragt af den Omtale, Pastor King giver den store Filosof. Her blot:

»Giordano Bruno var en frafalden Munk. Saa dybt faldt han, at selv vore Modstandere intet vilde have med ham at gøre. Han blev straffet af Staten og ikke af Kirken«.

At Pastor King endnu i det Herrens Aar 1935 ikke kan se andet i Giordano Bruno end en frafalden Munk, det er, set fra et protestantisk Synspunkt, intet mindre end haarresjende. Giordano Bruno var et Fuldblods Menneske og havde ogsaa sine Fejl og Svagheder, men hvem har ikke det? Hans Betydning for evropæisk Aandsliv er dog større end nogen Paves.

Men hvorledes forholder det sig nu med Pastor Kings Paa-stand om, at det var Staten og ikke Kirken (altsaa den katolske Kirke), der »straffede« Bruno? Det vil man maaske faa et Indblik i gennem Høffdings Fremstilling (Den nyere Filosofis Historie I, S. 112):

»Han (Bruno) har med Døden for Ojefastholdt sin Opfattelse af Kristendommen i Modsætning til Kirkens, og